

Eörsi István december 16-án visszafogta magát a Magyar Hírlapban, és „pusztán” arcátlan-ságnak minősítette a kormányzó koalíció legújabb gyalázatos ügynöktörvény-javaslatát, amelyet nemes egyszerűséggel „besúgómentésnek” titulált. **Eörsi** fölháborodásában osztozom, s remélem, ezzel vannak még mások is így széles e hazában. Számtalanszor kifejtettem már 1990 óta – például a Magyar Hírlap hasábjain is –, hogy a rendszerváltoztatás egyik, ha nem a legfőbb alapkérdése a titkosszolgálatok múltbeli hatalmának megtörése, az áldozatok rehabilitálása, a besúgók, ügynökök, szt tiszték és munkatársaik felelősségének megállapítása, a vonatkozó iratok hozzáférhetővé tétele és a közélet megtisztítása az ilyen módon kompromittálódott, ám a közéletből önként visszavonulni mégsem óhajtó „káde-rektől”. Ez lenne a civilizált, európai megoldás. Ebbe sem a németek, sem a csehek nem rokkantak bele, éppen ellenkezőleg: országuk mentálhigiénéjének alapota sokat javult attól, hogy képesek voltak szembenézni múltjuk nem különösképpen dicsőséges fejezeteivel.

Ámde ettől a kívánságot helyzettől a rendszerváltoztatás óta eltelt 12 esztendőben még soha nem álltunk messzebb, mint most, amit mi sem szimbolizál ékes szöveggel, mint hogy a cseheket a Charta '77 alapítója, a csehszlovák titkosszolgálatok börtöneit megjárt, az európai civilizáció alapértékeit mindig is formátumos módon, nagy személyes bátorsággal képviselő Václav Havel, míg bennünket

A szerző esszéista, az ELTE angol tanszékének vendégtanára

Az arcátlanság értékrendje

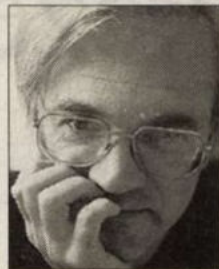
a szigorúan titkos miniszterelnök vezet Európába.

So far so bad – mondaná erre a rezignált angol. Mindig is gyanítottam, hogy elátkozott helyen élünk. Egyre kevesebb dologra vagyok tehát immár kíváncsi ennek az átoknak a mindennapi gusztustalan és szemérmetlen megnyilvánulásai közül. **Eörsi** írása azonban egy tekintetben mégis fölkelte szunnyadozó érdeklődésemet a magyar közállapotok iránt, pontosabban az iránt a sajátos álláspont iránt, ami **Eörsi**é.

Azt találja ugyanis mondani, hogy „szívből támogatja” a jelenleg kormányzó koalíciót. Azt a koalíciót, amelyiknek vezérlo csillaga Medgyessy Péter, amelyik **Eörsi** megítélése szerint is fölülmúlhatatlan érdemeket szerzett a besúgómentésben, és amelyik az ártatlanság értékrendjének fönttartásában érdekelt.

How come – kérdezném tőle, ha reményt látnék álláspontja befolyásolására. **Eörsi** fróember, kenyere a pontos fogalmazás, biztosan nem véletlenül használta éppen ezeket a szavakat pontosan ilyen formán. Hiszen mondhatta volna például azt is, hogy „fél szívvel”, „kelletlenül”, „kénytelen-kelletlen”, „jobb híján” támogatja azt, amit nyilvánvalóan utál. Nem, ő szívből teszi ezt.

És az én lankadó kíváncsiságomat éppen ez a körülmény serkentette. Mert halandó ember mit szokott magyarul szívből csinálni? Szeretni például. De **Eörsi** nyilvánvalóan utálkozik, ez az értelmezés te-

OROSZ ISTVÁN

„**Eörsi** viszonya a jelenleg kormányzó koalícióhoz alapvetően vallásos viszony. Ami némileg meglepő.”

hát nem jöhet szóba. Örülni is szoktunk szívből magyarul, de **Eörsi** nem örül. Kérdésem lenne tehát: hogyan írható le az az érzelmi beállítódás, amelyet **Eörsi** a szívből eredeztet és a jelenleg kormányzó koalícióra vonatkoztat?

Komoly filozófiai probléma ez. Arról van ugyanis szó, hogy miként lehetséges egy adott dolog attribútumait elutasítani, miközben magát a dolgot szívből támogatjuk? Miféle lelki-szellemi-érzelmi beállítódás szükséges ehhez? Nos, talán **Eörsi**-

nek sem mondom újat, ha utalok a probléma legkézenfekvőbb megoldására: ez bizony a vallásos beállítódás. Hiszen a nagy világvallások osztoznak abban az alapvetően irracionális hitben, hogy az istennek tekintett entitás létezése szívből igenlendő, ab ovo jó dolog, sőt a lehető legjobb dolog, függetlenül az adott isten konkrét attribútumaitól – már ha ezekről egyáltalán ildomos dolog értekezni, tudjuk, hogy sokszor már az ilyesféle gondolatok megfogalmazása is istenkáromlásnak számít –, esetleges cselekedeteitől, amelyeket adott esetben a gyarló emberi lélek csak fölháborodással képes tudomásul venni. (**Eörsi**nek Jóbót sem kell bemutatnom.)

Ugy tűnik tehát, hogy **Eörsi** viszonya a jelenleg kormányzó koalícióhoz alapvetően vallásos viszony. Ami némileg meglepő. **Eörsi** ugyanis eddig a felvilágosodás elkötelezett hívének és harcos ateistának ismertem meg írásaiból, illetve személyes találkozásaink során, akinek tolla mindig akkor szaladt meg a legjobban, amikor a vallás és az egyházi intézmények irracionálisát állította pellengérré, még hozzá a ráció magaslátáról. Meglehet, elkerülte figyelmemet a szerző legújabb vallásos fordulata.

De bármiként is álljon a dolog – elvégre Magyarországon hál’ istennek vallás-szabadság van –, további kérdéseim is lennének: helyes-e egy politikai entitáshoz, jelesül az éppen hatalmon lévő koalícióhoz vallásosan viszonyulni? Nos, annyi nagy valószínűséggel megállapítható,

hogy a szekularizáció meglehetősen előrehaladott fokát elért európai társadalmakban ez nem igazán termékeny viszonyulás. John Locke és az angol polgári forradalom óta Európában már nem szokás a legfőbb politikai hatalmat isteni eredetűnek tekinteni. Vannak persze kivételek, s ezeket mindig háborús helyzetek váltják ki. Kérdés: háború van-e Magyarországon?

Mintha **Eörsi** hallgatolagos válasza erre igenlő lenne. S mintha ebben a háborúban – az ő vallásos meggyőződése szerint – a jelenleg kormányzó koalíció képviselné a gyarló emberi ésszel föl nem érhető végső Jót az abszolút Gonosszal szemben. Amelyiknek aktuális rossz szelleme (Kovács László szép szava) most éppen Orbán Viktor névre hallgat.

Well, világképnek nem túlságosan egyszerű ez a képlet egy olyan művelt emberfő számára, mint amilyenek **Eörsi** sokszor mutatkozik? Persze Lukács Györgynek sem esett különösképpen nehezeére kijelenteni, mégpedig a „marxizmus reneszánszának” idején, hogy „a legrosszabb szocializmus is jobb, mint a legjobb kapitalizmus”, s ennek a megállapításnak is nagyjából annyi racionális alapja volt, mint a kormányzó koalíció **Eörsi**-féle, szívből jövő támogatásának. Lehet, hogy **Eörsi** minden Lukács-tanítványok legigazabbja?

Utolsó kérdésem **Eörsi**hez, a felvilágosodás (volt?) elkötelezett hívéhez: helyes/termékeny dolog-e politikai ellenfeleinket démonizálni? Nem az lenne-e az európai kultúra szekularizált-humanista hagyományán fölnevelkedő, Hamlet-fordító írótlól a megfélemlítő reakció a jelenleg kormányzó koalíció működésére, ha nem hogy szívből, de még rációból sem támogatná azt?